

Fenomenul Brexit. Vechi și noi oportunități și provocări pentru Regatul Unit și Uniunea Europeană

(The Closed Ring of the British Membership in European Union)

Marcela Monica STOICA

Abstract. *This paper is focused on the United Kingdom decision of exiting from the European Union. The result of the British referendum was unexpected and intrigued both the political class and the ordinary people. The conservatives had to step away and the labours took the power. Therefore, this research study is analysing the short history of the British in the EU, a predominant euro sceptic one, from 1973 till 2016, highlighting the mere will of them to get out from a “federal” and “supranational” construction that did not characterized the traditional Britons. Another aspect we are trying to analyse in this paper is to find answers to a simple question: how did it come to this?*

Keywords: *euro sceptic, citizenship, euro, referendum, populism.*

Introducere

Perioada celui de al Doilea Război Mondial a fost marcată de dese dezbateri între liderii europeni în vederea construirii unei organizații regionale având ca scop refacerea Europei și aducerea prosperității economice în rândul unor populații pauperizate de război.

Altiero Spinelli, federalist italian, și Jean Monnet, inspirator al Planului Schuman, sunt inițiatorii celor două curente de gândire care au făurit procesul de integrare comunitară: proiectul federalist, întemeiat pe dialog și o relație de

complementaritate, și proiectul unionist, axat pe delegare progresivă a unei părți din suveranitatea la nivel național către nivelul comunitar¹.

Astfel, se întărea convingerea că trebuie să existe, pe lângă puterile naționale și regionale, și una europeană, capabilă să gestioneze acele domenii în care acțiunea comună se dovedește mai eficientă decât cea a statelor acționând separat, și anume: piața internă, moneda, coeziunea economică și socială, politica externă și securitatea.

În Anglia, încă din 1 octombrie 1942, Winston Churchill (1874-1965), îi adresează lui Anthony

Eden un Memorandum asupra „Statelor Unite ale Europei” și revine asupra acestei teme cu prilejul discursului, care a devenit celebru, din 19 septembrie 1946, la Universitatea din Zürich, reiterând ideea unității europene. Este considerat de mulți ca fiind primul pas către integrarea europeană din perioada postbelică:

„...să recreăm Familia Europei, sau cât de mult putem din ea, și să îi oferim o structură în care să putem locui în pace, siguranță și libertate. Trebuie să construim un fel de „State Unite ale Europei”. [...] Primul pas în recrearea Familiei Europene trebuie să fie un parteneriat între Franța și Germania”².

În 1947, tot Winston Churchill, în discursul său, propune o Uniune a Statelor Europene și organizarea unui congres pentru o Europă unită: „Aștept și doresc crearea Statelor Unite ale Europei unde va fi posibilă orice călătorie fără obstacole”³.

Astfel, după anul 1945, reconstrucția europeană s-a abordat sub forma a două concepții principale, prima, numită cooperarea interguvernamentală era o metodă tradițională folosită în relațiile internaționale, prin care statele suverane se asociau în virtutea normelor de drept internațional, iar cealaltă, se referea la o integrare de tip federal, presupunea renunțarea de către state la anumite prerogative ținând de suveranitatea lor.

Pe axa creată de relația franco-germană, inițiată de generalul De Gaulle și de cancelarul Adenauer,

s-au grupat treptat statele democratice occidentale, inclusiv Marea Britanie, care, după pierderea imperiului său, era interesată în apropierea de Europa⁴.

În celebrul discurs al lui Robert Schuman, ministru de Externe al Franței, ținut în ziua de 9 mai 1950, a fost prezentat planul pentru Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO), acest pas fiind considerat a fi piatra de temelie a unui edificiu mult mai vast⁵.

Britanicii au declinat această ofertă neagreând ideea unei structuri supranaționale, adoptând o poziție de superioritate față de noua organizație și față de celelalte state europene. În schimb, Germania, învinsă, nu se impunea ca partener, și, totuși cu Germania și nu cu Marea Britanie, a debutat istoria construcției europene.

Lucrarea este structurată în două părți. Prima face un scurt excurs în istoricul aderării Marii Britanii la Uniunea Europeană și este analizată atitudinea mereu eurosceptică a ei, și în special a liderilor ei, care s-a reflectat în toate negocierile care au avut loc cu prilejul summit-urilor europene. În fapt, este vorba de confruntarea dintre două viziuni asupra construcției europene: cea federalistă și cea interguvernamentalistă.

Dar ipoteza noastră este că acordul exprimat la referendum pentru ieșirea Marii Britanii din UE, a fost cauzat de crizele care au afectat Uniunea și de amploarea pe care a luat-o populismul și naționalismul

promovate de liderii unor partide politice atipice și anti sistem. În partea a doua, se face o analiză a cauzelor care au creat contextul ce a condus Regatul Unit spre opțiunea de a părăsi UE. Astfel, se pune întrebarea: cine pierde și cine câștigă, mai ales când tradiția UE mergea pe negocieri și compromis, deci pe un joc cu sumă pozitivă.

Marea Britanie și tradiția euroscepticismului

Pe parcursul dezvoltării construcției europene au existat perioade marcate de dominarea unor idei federale sau prin afirmarea conceptelor de interguvernamentalism. În prima parte a existenței sale, Comunitatea a dezvoltat o dinamică supranațională, și mai ales integrarea juridică europeană, cadrul legal, a avut un boom remarcabil.

Dar, în ceea ce privește procedurile de luare a deciziilor politice a existat o evoluție inversă, o cale spre interguvernamentalism și o distanțare de la integrarea europeană. Ca urmare, trebuie să subliniem că integrarea europeană a fost un proces constant de negocieri și impasuri care au fost rezolvate prin compromisuri.

În anii '60, problema aderării Marii Britanii la Comunitate a găsit un adversar aspru, în persoana generalului Charles de Gaulle, care a fost la cârma Franței, astfel încât naționalismul francez și angajamentul său de susținere a interguvernamentalismului a blocat extinderea.

Ca urmare, când Regatul Unit a aplicat pentru prima dată pentru

calitatea de membru în anul 1963, președintele Franței, Charles de Gaulle, a respins cererea introductivă. De Gaulle a căutat să utilizeze Comunitatea pentru a consolida puterea Franței și a aspirațiilor sale în calitate de lider al Europei. Prin utilizarea puterii de veto a blocat negocierile pentru extinderea Comunității cu Marea Britanie, Norvegia, Danemarca și Irlanda care depuseseră cererile de aderare împreună⁶. Astfel, după două respingeri, Marea Britanie a reușit să devină membru al Comunităților de abia în anul 1973.

În schimb, o perioadă de impas pentru UE a început atunci când, în 1979, Margaret Thatcher a devenit prim-ministru și a pus bazele unei relații furtunoase cu Comunitatea, ea luptându-se pentru principiile interguvernamentale.

Celebra solicitare „Dați-mi banii înapoi!” a fost lansată la summit-ul Consiliului European de la Dublin, în septembrie 1979 a fost primul mesaj care anunța o agendă combativă în Comunitate. În stilul ei original și unic, Margaret Thatcher a condus atacul împotriva bugetului, punând întrebări despre cine trebuie să câștige și cine trebuie piardă. Desigur, câștigurile și pierderile bugetare sunt doar o mică parte din bilanțul de membru al UE.

Conform unor autori, Thatcher nu a crezut în dimensiunea politică a integrării și nu s-a gândit niciodată la cei care au pierdut prin integrarea piețelor.⁷

Un alt element important a fost dat de faptul că în perioada 1981-

1990, atât UE, cât și Marea Britanie au cunoscut o tendință concomitentă a creșterii neîncrederii opiniei publice în construcția comunitară. Un eveniment cheie în această perioadă, a fost discursul lui Thatcher, de la Bruges, în 1988, în care a prezentat o viziune eurosceptică asupra viitorului Europei, și mai ales o îngrijorare că Europa ca zona de comerț se va extinde spre o mai mare uniune politică și economică⁸.

Thatcher care a crezut și a apreciat idealurile conservatoare tradiționale și le-a pus mai presus decât o uniune europeană mai strânsă din punct de vedere economic, a încercat, în ultimii ei ani de mandat ca premier să promoveze un euroscepticism mai „soft”.

UKIP, pe de altă parte, a avut mereu obiective clare și și-au folosit succesul de la alegerile europene să continue munca lor în promovarea Euroscepticismului din care au făcut o cauză și pentru ieșirea din Uniunea Europeană.

Drumul Marii Britanii spre Brexit

Care au fost cauzele care au condus la Brexit? Desigur, răspunsul este complex, implicând mai multe aspecte cum ar fi: problemele legate de imigrație, economie, naționalism și democrație care au avut un rol hotărâtor pe tot parcursul campaniei. Pe lângă acestea, se mai adaugă o altă problemă fundamental, demnă de atenție, care s-a acumulat de-a lungul timpului: nemulțumirea și

deziluzia față de establishment-ul politic, față de modul în care este practică politică, alături de antipatia față de actorii politici tradiționali. Aici este o altă diferență între 1973, anul aderării, și 2016, anul referendumului.

Sentimentul anti-politică a fost în 2016, fără îndoială, mai puternic decât înainte, dar a existat, de asemenea, și o mișcare populistă, cu o agendă eurosceptică puternică cu rol în captarea atenției alegătorilor.

Și aici ne referim la Partidul Independenței din Regatul Unit, UKIP, un partid populist care s-a angajat în retragerea din Uniunea Europeană și care a valorificat cu mult succes această stare de spirit jucând un rol esențial atât în provocarea referendumului și la balanșarea rezultatului de la vot.

Când David Cameron a promis, în timpul campaniei electorale generale din 2015, că va organiza un referendum asupra UE, foarte puțini ar fi anticipat că angajamentul său ar avea ca rezultat luni de campanie intensivă în timpul cărora politicienii s-ar întoarce unul împotriva celuilalt în cele mai dificile modurile imaginabile. Nici nu s-a bănuțit că raportul ieșire/rămânere ar putea deveni un nou clivaj politic semnificativ.

După ce a câștigat un nou mandat mai 2015, Cameron a propus un plan de renegociere a relației Regatului Unit-UE, care includea: modificări ale plăților în favoarea bunăstării migranților; garanții financiare și modalități mai ușoare pentru Marea

Britanie pentru a bloca reglementările UE.

În luna februarie 2016, el a anunțat rezultatele acestor negocieri, și a stabilit 23 iunie ca data referendumului promis.

La 23 iunie 2016, cu 51,9%, pentru ieșire și 48.1% pentru rămânere, rezultatul referendumului Brexit, fără îndoială, a șocat Europa⁹. David Cameron a demisionat a doua zi după ce a pierdut referendumul și Marea Britanie a primit un nou prim-ministru – Theresa May care a declarat că va respecta voința poporului și că „Brexit înseamnă Brexit”.

Brexit-ul a fost văzut ca fiind una dintre cele mai mari crize contemporane în ochii oficialilor UE, în timp ce politicienii naționali din partidele majore au văzut acest lucru ca o catastrofă.

Ce este interesant de remarcat este faptul că toate acestea, și implicit referendumul, a adus în prim plan o nouă figură care a fost ținta urii: cea a migrantului „european”. În timpul referendumului și în zilele care au urmat, această formă de rasism părea să fi intensificat.

Cei care au votat părăsirea, susțin că Uniunea Europeană s-a schimbat enorm în ultimele patru decenii, în ceea ce privește mărimea și acoperirea birocratică, diminuarea influenței și suveranității britanice.

Tabăra celor care au susținut „ieșirea” a fost condusă de Michael Gove, ministrul justiției, Boris Johnson, fostul primar al Londrei, aproape jumătate din membrii conservatori ai Parlamentului, la fel și membrii

Partidului UKIP, și liderul acestuia, Nigel Farage. Și ei aveau ca teme principiale suveranitatea și imigrația. De subliniat, că și în străinătate, existau susținători ai Brexitului, cum erau liderul francez al Frontului Național, Marine Le Pen, precum și alte partide anti-Europa din Germania sau Țările de Jos.

Critica standard a Marii Britanii privind statutul de membru al UE privea următoarele aspecte:

- UE face prea puțin pentru a deschide piețele de pe continent și astfel creează puține oportunități pentru exportatorii britanici. Rezultă de aici că ieșirea din UE, ar avea un impact redus asupra comerțului european al Marii Britanii;
- Normele UE constrâneau Regatul Unit în a atinge, mai rapid, piețe aflate în creștere din afara Europei. O ieșire din UE va stimula producția prin reducerea poverii reglementării afacerilor și prin eliberarea Marea Britanie pentru a semna mai multe acorduri de liber schimb cu țările din afara Europei;
- Dacă Marea Britanie ar părăsi UE, s-ar câștiga înapoi contribuția netă la bugetul UE, pe care Trezoreria le-ar estima a fi de 0,5 la suta din PIB pe an, între 2014 și 2020;
- Imigrația din UE diminuează perspectivele de angajare britanicilor, cere mai mulți bani contribuabilului britanic pentru subvenționarea serviciilor publice și vor fi oferite beneficii sociale pentru noii veniți.

Prin renunțarea la UE, Marea Britanie ar putea părăsi și politica agricolă comună, care, prin tarife și subvențiile duce la creșterea costurilor de produse alimentare pentru consumatorii britanici. Dar ar fi greu să reducă subvențiile agricole la zero.

Forma oricărui acord de retragere ar depinde de negocieri și, prin urmare, nu există nici o garanție din Marea Britanie că ar găsi termenii acceptabili.

Aici trebuie să menționăm o inovație adusă de Tratatul de la Lisabona, în care se introduce o procedură de retragere voluntară din Uniunea Europeană ceea ce subliniază că Uniunea Europeană este fondată pe libertatea de voință a statelor membre. Retragerea nu este supusă anumitor condiții, în afara existenței unei perioade tranzitorii de doi ani, perioadă în care statul membru care dorește retragerea să poată negocia un acord cu Uniunea Europeană.

Tratatele UE ar înceta să se aplice Regatului Unit cu privire la intrarea în vigoare a unui acord de retragere sau în cazul în care nu se încheie niciun acord nou, după doi ani, cu excepția cazului în care există un acord unanim de a extinde perioada de negociere.

Pe parcursul perioadei de negociere de doi ani, legislația UE s-ar aplica în continuare în Marea Britanie.

Marea Britanie va continua să participe la alte întruniri ale UE, în mod normal, dar nu va participa la discuțiile interne a UE sau decizii cu privire la propria sa retragere.

Din partea UE, acordul ar fi negociat de către Comisia Europeană ca urmare a unui mandat din partea

miniștrilor UE și încheiat de guvernele UE, prin hotărâre cu majoritate calificată, după obținerea aprobării Parlamentului European.

Acest lucru înseamnă că Parlamentul European ar fi un factor imprevizibil suplimentar în atingerea unui acord.

Gradul înalt de integrare economică între Marea Britanie și UE va necesita întotdeauna un anumit sistem de guvernare în comun deoarece, este clar că UE nu va permite Regatului Unit, la plecarea, să aibă același nivel de acces pe care îl are acum fără să plătească vreun un preț.

Concluzii

Deși, Marea Britanie a fost întotdeauna un membru mai sceptic al Uniunii, ieșirea ei din Uniunea Europeană, a avut ca primă cauză criza economică și criza datoriei suverane, deficitul democratic și euroscepticismul care erau în creștere, iar, pe de altă parte, UE a cunoscut o oboseală a extinderii. Această situație a dus la probleme interne în instituțiile UE și la o lipsă de atitudine clară privind viitorul Europei.

Sumarizând, se poate afirma că una din cauzele principale care au determinat Marea Britanie să părăsească Uniunea Europeană a fost, fără îndoială imigrația, dar și „politicianismul” tot mai crescut al clasei politice britanice. Este tot mai clar că politicienii și de stânga și de dreapta nu au reușit să evalueze care va fi impactul pe termen lung al euroscepticismului din rândul publicului britanic asupra statutului de

membru al Marii Britanii în Uniunea Europeană.

Primul-ministru post Brexit, Theresa May, a anunțat la începutul lunii octombrie 2016 termenul limită pentru a începe procesul formal Brexit. Ea a spus că articolul 50 din Tratatul de la Lisabona, care declanșează doi ani de negocieri oficiale, va fi invocat înainte de sfârșitul lunii martie 2017, în practică, acest lucru înseamnă că Marea Britanie va fi în afara UE, până în vara anului 2019.

În schimb, liderii UE au declarat că articolul 50 din Tratatul de la Lisabona trebuie să fie declanșat înainte ca negocierile să înceapă.

Între timp, fostul ministru francez de externe, Michel Barnier, a fost numit de către Comisia Europeană să conducă negocierile. Michel Barnier precum și alte figuri cheie au declarat că datoriile financiare totale din Marea Britanie ar fi de ordinul a 40 până la 60 de miliarde de euro.

Negocierile oficiale pot începe de îndată ce Regatul Unit a notificat Brexit-ul în temeiul articolului 50 din Tratatul de la Lisabona, pe care premierul May a promis să îl facă până la sfârșitul lunii martie 2017.

Note

¹ Pentru detalii a se vedea Nicolae Păun, Adrian Ciprian Păun, *Istoria construcției europene*, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2000, p. 21.

² Charles Zorgbibe, *Construcția europeană. Trecut, prezent, viitor*, Editura Trei, București, 1998, p. 11.

³ Păun Nicolae, Păun Adrian Ciprian, *op.cit.*, p. 27.

⁴ Guillaume Courty, Guillaume Devin, *Construcția europeană*, Editura C.N.I.Coresi, București, 2001, p. 31.

⁵ Acest eveniment este descris în multe lucrări. Pentru mai multe detalii a se vedea Charles Zorgbibe, *op. cit.*, p. 30.

⁶ John Pinder, *Uniunea Europeană – Foarte scurtă introducere*, Editura Bic All, București, 2015, p. 15.

⁷ Loukas Tsoukalis, *Ce fel de Europă?*, Editura Bic All, București, 2005, p. 57.

⁸ Helm Toby. „British Euroscepticism: A Brief History” , *The Guardian*, 7th February 2016, <https://www.theguardian.com/politics/2016/feb/07/british-euroscepticism-a-brief-history->(accesat 31.01.2017).

Bibliografie

- COURTY, Guillaume, DEVIN, Guillaume, Construcția europeană, Editura C.N.I. Coresi, București, 2001.
- PĂUN, Nicolae, PĂUN, Adrian Ciprian, Istoria construcției europene, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2000.
- PINDER, John, Uniunea Europeană - Foarte scurtă introducere, Editura Bic All, București, 2005.
- TSOUKALIS, Loukas, Ce fel de Europă?, Editura Bic All, București, 2005.
- ZORGBIBE, Charles, Construcția europeană. Trecut, prezent, viitor, Editura Trei, București, 1998.
- Resurse online:**
EU Referendum Results.” BBC News. Accesat pe 31 ianuarie 2017. http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results.
- <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>
- <http://www.nytimes.com/interactive/2016/world/europe/britain-european-union-brexit.html>
- <http://openeurope.org.uk/today/blog/the-mechanics-of-leaving-the-eu-explaining-article-50/>
- https://www.academia.edu/26507054/Brexit_Choices_Consequences_Lessons_A_Summary_of_History_and_Definitions
- Helm, Toby. “British Euroscepticism: A Brief History.” The Guardian. 7th February 2016. Disponibil pe <https://www.theguardian.com/politics/2016/feb/07/british-euroscepticism-a-brief-history->